

MŰVÉSZET AZ EZREDFORDULÓN

Tanári segédanyag az Art Market Budapest látogatásához

Az időhatárok kijelölése

Két évtizeddel az ezredforduló után, nehéz megjósolni, vajon milyen irányzatok és tendenciák fognak végül győzedelmeskedni a 21. században, a globálissá váló művészeti világban és a műtárgypiacon. A 1990-es évektől napjainkig tartó időszakban nemcsak a művészetet készítő és a fogyasztók száma növekedett meg, hanem egyre inkább érezhető a kortárs művészet területi növekedése is, az olyan régiók, mint Ázsia, az arab országok vagy Afrika térhódítása. Európa művészeti vezető státusa már a 20. század közepén, az amerikai absztrakt expresszionizmus térnyerésével megingott. Ez a folyamat csak erősödni látszik, mindamelllett, hogy az elsősorban Európába irányuló kulturális turizmus és a múzeumok látogatottsága az elmúlt pár évtizedben rohamosan nőtt.

Az 1990-es évek az elbizonytalanodás és az útkeresés évtizede volt. Ez elsősorban az egymással szemben álló politikai tömbök összeomlásának volt köszönhető. 1990–1991 során a Szovjetunió felbomlásával, az Amerikai Egyesült Államok és a Szovjetunió közt a nagyhatalmi státuszért folyó hidegháborús folyamatok is lezárultak. A második világháborút követő széttagoaltság, Európa mesterséges „keleti” és „nyugati” blokkra való felosztása is megszűnt, és megindult a kelet-európai országok Európai Unióba való integrálásának hosszadalmas politikai, gazdasági és kulturális folyamata.

Magyarországon az 1989-es év, a rendszerváltás éve jelenti a korszakhatárt. 1990-ben az első szabad választásokkal megszűnt hazánkba a szocialista politikai berendezkedés. Nemzetközi viszonylatban 1990 a berlini fal leomlásának éve, Németország újraegyesítésének történelmi jelentőségű fordulópontja.

1990-ben újult meg *Új Művészet* címen az egykori *Művészet* folyóirat, nyitotta meg kapuit a Ludwig Múzeum és alakult át a Képzőművészeti Főiskola. Utóbbi esetében a legfontosabb változás a médiaművészet-oktatás intézményes kereteinek megteremtése, illetve a kádárizmus alatt tilalom

alatt álló neoavangárd törekvések képviselőinek elismerése volt. A kilencvenes évek további fontos hazai fejleménye a kortárs művészet kereskedelmének újraindulása, a lassan kialakuló magángalériák hálózatának kialakulása és a magángyűjtői réteg lassú éledezése.

Változóban a művészet

„Egyedül, az utópiáktól és hierarchiától mentes világgal szemben megjelenik a nomád művész. Lelkiismeret-furdalás nélkül fosztogatja a nyelveket és kultúrákat, nincs más poggyása, mint egy határtalan, képzeletbeli múzeum... Egyedülálló manipulátor, aki átmegy a falon, kicsúszik az esztétikai kategóriák által meghatározott keretektől. Úgy dönt, ő lesz az, aki megtalálja, összegyűjti vagy szétszórja a jóvátehetetlenül fragmentálódott valóság darabkáit.”

Jean-Luis Pradel: *A jelenkor művészete*. Helikon Kiadó, Budapest, 2002.

A 20. század végének művészete határozottan szakított a képzés hagyományaival és az ismert műfajhatárokon belül mozgó alkotás lehetőségeivel és módszereivel. Korunkban mind nagyobb szerepet kap a műalkotás készítése során az új eszközök és terek használata, mint a komputer és a digitális eszközök alkalmazása vagy az internet virtuális terének felfedezése és belakása. A virtuális valóság technológiája nem csak egy mesterséges, számítógép vezérelte térbe enged betekintést, hanem lehetővé teszi azt is, hogy kapcsolatot teremtsünk benne más felhasználókkal. Jó példa erre az olyan összetett, intermédiás eszközöket és térátalakító ötleteket felhasználó installációk sora, amelyek csak akkor képesek műalkotásként működni, ha a néző „belép” az alkotás folyamatába. Ezekben az installációkban a művészek által biztosított eszközökkel, az általuk kialakított „játéktérben” mozogva a néző levelet küld, fotóz, válaszol vagy akár részt vesz egy interaktív zenekar működéskében – a mobiltelefonja segítségével.

De azért igaz marad a mondás, mely szerint „ne dobjuk ki a hangversenyzongorát csak azért, mert létezik szintetizátor”. Természetesen továbbra is működnek festők, szobrászok, építészek és videókészítők, akiknek, bár átfórmálva, de továbbra is fontos marad a szó hagyományos értelmében vett mű-alkotás.

„Az új évezred elején az aktuális képzőművészet kevésbé az irányzatok és csoportok, mint inkább problémák mentén rendeződik el. Ilyen problémák a globalizáció, a multikulturális helyzetek, a nemzeti és lokális elszigetelődések, a nemzetközi konfliktusok, a környezetvédelmi szemlélet, a kiéleződött társadalmi érzékenység... a média okozta kommunikációs, hatalmi, gazdasági és kulturális változások... A művészek megkísérelnek minderre egyéni vagy csoportos választ találni.”

Beke László, Artportal

Az avantgárd vége – a kortárs művészet kezdete

Mikor kezdődik a kortárs művészet? Mindenki oda tartozik, aki ma él és alkot? Vagy kortársnak csak a legújabb törekvéseket nevezzük, amelyek minden korábbtól különböznek? Vagy egyszerűen a kronológia határozza meg, még akkor is, ha egy művész stílustörténetileg valami sokkal régebbi előzményhez nyúlik vissza? Hogyan határozzuk meg a kortárs művészetet, ha ilyen hihetetlen bőségben és változatosságban jelenik meg? Megannyi kérdés, amelyek megválaszolásával valószínűleg várnunk kell a század végéig.

A művészet helyszínei a 21. század elején

A múzeum

Hagyományosan a múzeumok azok a helyek és épületek, amelyekben az emberiség kulturális javait gyűjtik, rendszerezik, kutatják, bemutatják és oktatják. Léteznek magán-múzeumok, amelyek jellemzően egy-egy magángyűjtemény vagy esetleg nagyértékű hagyaték bemutatására szolgálnak és működését egy-egy magánszemély vagy alapítvány teszi lehetővé. És léteznek az ún. köz(ös) gyűjtemények, „állami múzeumok” amelyet az adott ország vagy régió kormánya tart fenn, „finanszíroz” és amelyeknek az egyik legfontosabb vállalása a fenti alapcélok mellett, a kultúrához való hozzáférés demokratikus biztosítása.

A kereskedelmi galéria

A *kereskedelmi galériák* fő tevékenysége a különböző műtárgyak eladása, szponzorálása illetve profitorientált értékesítése, a tehetségek felkutatása és pártolása, a fiatal vagy kevésbé ismert művészek bevezetése a hazai és a nemzetközi művészeti piac(ok)ra. Számos kiállítást rendeznek a galéria művészeinek, kiadványok, katalógusok kiadásával, szakmai konferenciák szervezésével, a művészeti vásárokon való részvétellel biztosítva a művészek és a műgyűjtői körök egymásra találását. Tevékenységük kiemeleten fontos a kortárs művészet kontextusában, amely elképzelhetetlen lenne a galériák segítségével, piaci tevékenysége nélkül, hiszen az állami struktúrában működő intézmények, az egyetemek, állami kutatóközpontok, múzeumok szükségszerűen később, némi fáziskéséssel tudnak reagálni a kortárs művészet közegére jellemző gyors, változékony jelenségekre.

Az aukciók világa

Az *aukció* (vagy magyarul *árverés*) olyan adásvételi eljárás, ahol a vevők közül a legmagasabb ajánlatot tevő vásárolhatja meg a terméket. Az aukció során általában van egy kikiáltási ár, ami a legalacsonyabb ajánlható ár. Ha valaki szeretné megvenni a terméket, akkor legalább ennyit kell ajánlania érte. Ha valaki mást is érdekel a termék, akkor ennél (általában egy meghatározott

összeggel) többet kell ajánlania. Ezt a folyamatot nevezzük licitálásnak. Egyszerre többen is licitálhatnak, és a végén azé lesz a termék, akinél többet más már nem ajánl érte. Az aukció végén általában egy kalapácsütéssel jelzik, hogy a termék elkelt. Aukción jellemzően értékes tárgyakat, például ritka könyveket, műtárgyakat kínálnak eladásra, de az interneten vannak aukciós oldalak, ahova bárki bármit felrakhat ilyen formában való értékesítésre.

A művészeti vásárok világa

A világ legtöbb kulturálisan jelentős országában, városában tartanak évente kisebb-nagyobb művészeti seregszemléket, ún. művészeti vásárokat (angolul: art market, art fair), amelyeken az adott ország művészeti szereplőin (művészek, galériások, műgyűjtők, kurátorok, művészeti szakírók) kívül számos nemzetközi szereplő is megjelenik. A művészeti vásárok célja mindig kettős, egyrészt be kell mutatni a vásáron résztvevő művészeti jelenségeket, műtárgyakat, magukat a művészeket, másrészt az őket képviselő galériák szeretnék értékesíteni is a műtárgyakat. Természetesen sok üzlet a színpalak mögött zajlik, néha többéves egyeztetés, alkudozás előz meg egy-egy nagyobb értékű vásárlást. Sok vásáron bemutatott műtárgy aztán később, magánúton vagy akciókon találja meg gazdáját.

AMB – Art Market Budapest

Az Art Market Budapest 2011 óta Magyarország legjelentősebb kortárs művészeti vására. Az idén 10 alkalommal megrendezett seregszemle helyszíne a hagyományokhoz híven a Millenáris. A rendezvény az évek során a régió vezető művészeti vásárává vált. Kezdetektől erős nemzetközi jelenlétre törekszik, a magyar alkotókat pedig a budapesti vásárok közötti időszakokban is utazó kiállításokkal népszerűsíti szerte a világban. 2014-ben létrejött a vásár önálló fotóművészeti szekciója az Art Photo Budapest, hiszen Magyarország szerepe és Budapest központi pozíciója a fotográfia kontextusában könnyebben értelmezhető. A vásár az elmúlt években egyre szélesebb körben biztosított lehetőséget a kultúra teremtői, közvetítői és fogyasztói számára, hogy találkozzanak egymással. Öt kontinens negyven országából fordultak már meg itt kiállítók, a látogatók száma pedig évről évre a 30 ezer főt közelíti. További információk az idei vásárról itt találhatóak: <https://artmarketbudapest.hu/hu/>

Válogatott műtárgyak az AMB 2020 anyagából

Botos Péter: *Piros kereszt*

üvegszobor, optikai üveg

Erdész Galéria és Design

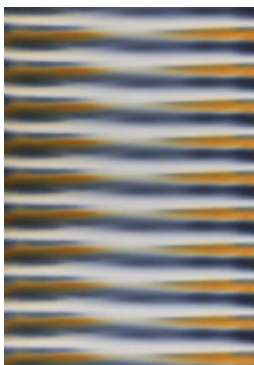
„Az átlátszóság és az átlátszatlanság, a többszörös belső tükröződés és az ebből keletkező vonalhálók, a teljes mélységükben vagy csak a felületen megjelenő színek, a szobrok belső terei és az általuk megmozgatott külső terek, mind-mind fontos elemei a szobraimnak.” – így vall a szobrairól Botos Péter a honlapján. (peterbotos.hu)

Botos Péter üvegszobrász művészetében meghatározó inspirációs forrás a magyar és a nemzetközi geometrikus absztrakció, a minimál art és a különböző fénytöréses megfigyeléseken alapuló optikai kísérletek és művészeti elméletek.

Művei nagy tisztaságú, optikai üvegből készülnek, úgy nevezett hidegmegmunkálási eljárások alkalmazásával: vágással, csiszolással, polírozással, ragasztással. Botos Péter alkotás közben folyamatosan kísérletezik a legkorszerűbb anyagokkal, különböző fajsúlyú, alapanyagú üvegekkel, századmilliméteres pontosságot igénylő üveg megmunkálási csúcstechnológiák alkalmazásával.

Üveg objektjeinek, szobrainak varázsát az üveg fizikai és optikai sajátosságainak kiaknázásából és a fényviszonyok folyamatos váltázásából fakadó tünékeny illúziók adják. A különböző fényáteresztő képességű üvegekből készült tárgyak kifejezetten a napfényes, vagy jól megvilágított helyeken, kiállítási enteriőrökben mutatják meg varázslatos és elbűvölő optikai játékaikat.

Az üvegművészet hagyományosan az iparművészeti tevékenységek körébe sorolható, mint különböző lakberendezési tárgyak, edények, szobadekorációs kellékek és lámpák előállításának egyik jellemző, modern technológiája. Botos Péter szobrászművész azonban képzőművészeti tárgyalakotási eljárásként tekint az üvegművészetre, műveit a látáson és az érzékelésen keresztül a világ megértésére irányuló filozofikus mélységű alkotói attitűd jellemzi.

Hencze Tamás: *Horizontális struktúra*, 1970

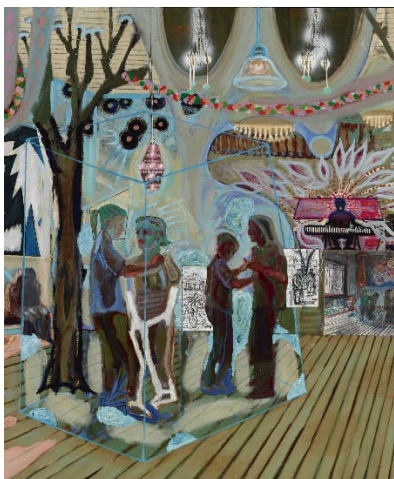
olajfesték, karton

Neon Galéria

„Számomra az inspiráció materiális volt, nem szellemi. Tehát hogyan mozog az anyag, hogyan működik egy festék, mondjuk nagyképpen: a médiára, a közvetítőre alapozott technikák vagy művészet érdekelt, és nem a jelentés, szóval nem az asszociációs része érdekelt, hanem maga a cselekedet, az anyag mozgatása.” Hencze Tamástól idéz Hajdu István a 2018. 02.23-as Balkonban megjelent interjújában.

Hencze Tamás (1938 – 2018) Kossuth díjas, érdemes művész, a magyar neoavantgárd, az ún. Iparterv-generáció kiemelkedő alkotója. Az 1960-as években hátrahagyva az absztrakt expresszionista, kalligrafikus és tasiszta kísérleteit, a festékhenger és a festékszóró pisztoly alkalmazásával sajátosan steril, ipari jellegű felülethatások létrehozásával kísérletezett. A henger és a festékszóró az ecsettel ellentétben lehetővé teszi a festék gyors, precíz és egyenletes felhordását, a festék szabályos eloszlását a felületen, a tónusfokozatok és árnyalatok rendkívüli finomságát.

Képeinek ritmusa, elegáns tisztasága nem csupán a technikának köszönhető, hanem a sík és a tér geometriai különbözőségének, képzőművészeti problémaként való megoldási szándékának. A vásáron bemutatott *Horizontális struktúra* című képén is a térélmény lesz a meghatározó illúzió. A szürke, a kék és a sárga tónusok finom átmenetei, amelyek a henger színkeverő mozgásának eredményeképpen jönnek létre, egy soha nem létezett, fantáziavilág misztikus-illuzórikus tereit teremtik meg. Az egész képfelületet beborító, monoton ismétlődő, egymásba átjátszódó színsávok végtelen tágasságú teret, személytelen, kozmikus csendet idéznek fel. A sejtelmes fényhatás és a sávszerű kivitelezés a felület vibrálásának, pulzálásának megtévesztő élményét kelti.

Bukta Imre: *A megye legszebb fája (részlet), 2012*

olaj, grafit, papír, plexi, mdf-lemez

Godot Galéria

Bukta Imre pályáját autodidakta művészként kezdte az 1970-es években. Megbecsültségét jelzi, hogy a Velencei Biennálén háromszor képviselte hazánkat: 1980-ban, 1988-ban és 1999-ben, ezen kívül számtalan egyéb hazai és külföldi kiállításon is szerepelt. 2004 óta tartozik a budapesti Godot Galéria által képviselt művészek közé.

A hetvenes években az avantgárd megtette utolsó lépéseit a totális szabadság irányába, sem a technika, sem a különböző műfajhatárok nem jelentettek többé gátló tényezőt, a különböző anyagok, matériák és tárgyak művészi felhasználása pedig minden korábbinál korlátlanabb, átjárhatóbb alkotói folyamatokat eredményeztek. Ennek a tendenciának az egyik legeredetibb hazai képviselője Bukta Imre.

Bukta Imre legfontosabb inspirációs forrása a magyarországi vidék, a falusi élet banálisnak tűnő eseményei, problémái, jelenségei. Bukta 1970-es, 1980-as évekbeli stratégiája volt, hogy a vidéki, mezőgazdasági munkálatokból hátrahagyott, elfeledett, praktikus használati tárgyakat beemelje művészeti univerzumába. Nem véletlenül alkalmazza művészetére az Agro-pop, Agro-art kifejezést is. Nem a vidéki életet vagy az ottélőket kezeli iróniával, (éppen ellenkezőleg!) hanem azt a társadalmi és kulturális struktúrát, amely kiüresíti, elértékteleníti a vidéki élet egykor gazdag természetközelségét, a várositól markánsan eltérő kulturális vonatkozásait. Bukta Imre ma is szülőfalujában, Mezőszemerén él és dolgozik.

A kétezres évek jelentik munkásságában a tisztán festői fordulatot. A festészet előtérbe kerülése egy lírai, áthallásos formanyelv kialakításával járt együtt: absztrakt motívumokkal, bonyolult tér- és

időszerkezetekkel, expresszív figuralitással találkozunk alkotásaiban. Bukta egyik leggyakoribb motívuma a magányos, kiszáradt fa, ami az emberi magány és esendőség kifejezője, és ami egyúttal valami ősi motívum hatását is kelti, világfa-jellegénél fogva mindezek kozmikus dimenzióját is megnyitja. A táncoló alakok mintegy maszkot viselnek a kép a képben motívumokkal gazdagon teleszórt térben. Táncuk, testtartásuk merev és esetlen, ugyanakkor valamiféle groteszk bájt is tükröz. Halandók sajátos mulatsága az ezredforduló kozmikus művelődési házában.

A jövő művészetszerető és műkedvelő közönségének nevelése, a fiatalabb generációk és a kortárs képzőművészet közötti kapcsolat létrehozása és ápolása az Art Market Budapest egyik kiemelt törekvése. A vásár művészetpedagógiai programját a kulturális és művészeti kezdeményezések felkarolására nagy hangsúlyt fektető **B. Braun Magyarország** immár nyolcadik éve támogatja.

